

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить десять разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 8 (82), 2018

CEJSH

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Crossref

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2018

Засновник та редакція

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка (протокол № 3 від 29.10.2018)

Редакційна колегія:

- А. А. Сбруєва** – доктор педагогічних наук, професор (**головний редактор**) (Україна);
М. А. Бойченко – кандидат педагогічних наук, доцент (заступник головного редактора)
(Україна);
О. Є. Антонова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Дж. Бішоп – доктор філософії, професор (США) (**J. Bishop** – PhD, professor (USA));
В.С. Бугрій – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
К. Бялбжеська – доктор гуманітарних наук (Польща) (**K. Białobrzaska** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
Б. В. Год – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Єременко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. А. Заболотна – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Е. Кантович – доктор хабілітований, професор (Польща) (**E. Kantovich** – dr. hab., prof.
(Polska));
Ц. Курковський – доктор гуманітарних наук (Польща) (**C. Kurkowski** – dr. nauk
humanistycznych (Polska));
О. В. Лобова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Михайличенко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. І. Огієнко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
В. І. Стативка – доктор педагогічних наук, професор (Китайська Народна Республіка);
Н. Н. Чайченко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. С. Чашечникова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
М. Яворська-Вітковська – доктор хабілітований, професор (Польща) (**M. Jaworska-
Witkowska** – dr. hab., prof. (Polska));
М. О. Лазарєв – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. Г. Козлова – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. М. Полякова – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна);
І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар)
(Україна)

Затверджено як фаховий журнал з педагогічних наук
(наказ МОН України № 1021 від 07.10.2015)

*Журнал індексується в Crossref, Index Copernicus Master List, Cite Factor,
Google Scholar та CEJSH.*

У журналі відображено результати актуальних досліджень з проблем
порівняльної педагогіки, історії освіти та загальної педагогіки, педагогіки вищої школи,
соціальної педагогіки та спеціальної освіти.

SUMMARY

Kushnir Nataliia. Technological aspects of realization of the conditions for forming professional culture of future specialists of economic specialties.

The article is devoted to application of the author's technology for the formation of professional culture of future specialists in economic specialties. The author proposes a purposefully methodically provided process of planning, integration, monitoring and evaluation of knowledge acquisition in the system of training of specialists in the economic profile, by identifying and improving human and technical resources, and establishing interaction between them in order to achieve the most effective result in future professional activities.

Complexity of the process of forming professional culture of a future specialist in the economic profile should be based on the principles of education, innovation, information, mobility and professionalism of the adoption of industrial and managerial decisions in the performance of professional duties.

Therefore, the technology of organizing pedagogical conditions meets the main criteria of technological ability: controllability, systemicity, efficiency, reproducibility, and also includes methodological support for the provision of effective pedagogical management of the formation of professional culture of future specialists in economic specialties; creation of an innovative educational environment; self-improvement and self-education of future specialists in economic specialties.

Specificity of pedagogical conditions in educational process should be close to the content of professional training of future specialists of economic profile and reflected in the organizational-content, scientific-methodological, material, informational, psychological, and pedagogical support. In order to accomplish this task, the author has developed and tested in the educational process of institutions of higher education methodological support with the elements of dialogue, modular learning, contextual education, and training through the solution of professional tasks, innovative learning and problem-modular learning.

The author's pedagogical technology for implementing the pedagogical conditions for the formation of the professional culture of future specialists in economic specialties includes: conceptual provisions, content, procedural and evaluative-productive components.

Key words: *pedagogical conditions, pedagogical technology, professional culture, competence, professional tasks, pedagogical management, self-education, self-development, innovation.*

УДК 37:364.65

Ільдико Орос

Закарпатський угорський інститут

ім. Ференца Ракоці II,

м. Берегово

ORCID ID 0000-0001-7300-9362

DOI 10.24139/2312-5993/2018.08/181-191

КОНКРЕТИЗАЦІЯ КАТЕГОРІЙ: «ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ», «НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА», «ДОРΟΣЛІСТЬ», «АНДРАГОГІКА»

У статті нами проаналізовано філософську, соціально-економічну, соціально-педагогічну літературу, на основі якої розглянуто термінологічне поле досліджуваної проблеми й конкретизовано такі категорії: «освіта дорослих», «неформальна освіта», «дорослість», «андрагогіка».

Доведено, що немає єдиної спільної думки вчених щодо визначення дефініції «дорослість». Частина вчених, характеризуючи дорослу людину, базується на понятті фізіологічної, психологічної, соціальної зрілості особистості, у процесі якої змінюється, як зазначає Л. Лук'янова, спосіб життєдіяльності й виникають нові типи соціальних взаємовідносин, але інші дослідники дотримуються думки, що при визначенні цього терміну потрібно враховувати і вік людини, хоча вчені до визначення хронологічних меж підходять по-різному, про що свідчать представлені у статті дані.

Узагальнивши погляди вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення дефініції «дорослий» ми дійшли висновку, що в дорослої людини сформовані фізіологічні і психологічні функції, для неї характерно: досить високий рівень самостійності, економічна незалежність, великий життєвий досвід, прагнення швидко реалізувати отримані знання, уміння й навички. При визначенні віку дорослої людини потрібно враховувати встановлений вік відповідною країною.

Ключові слова: освіта дорослих, неформальна освіта, дорослість, андрагогіка, доросла людина.

Постановка проблеми. Актуальним питанням про необхідність вчитися впродовж усього життя зробило те, що ані загальноосвітня, ані вища школа не здатні наділити людину знаннями раз і назавжди. Освіту дорослих почали розглядати як систему, покликану компенсувати недоліки загальноосвітньої і вищої школи (Архипова, 2011, с. 48).

У зв'язку з напрямом нашого дослідження викликають інтерес поняття «освіта дорослих», «неформальна освіта», «інформальна освіта», «освіта», «андрагогіка».

Аналіз актуальних досліджень. У наукових джерелах викладено різні визначення названих понять і обґрунтовано такими сучасними компаративістами, як: С. Архипова, П. Джарвіс (P. Jarvis), С. Змеїов, Н. Кулюткін, Д. Легг (D. Legge), Л. Лук'янова, Н. Ничкало, В. Подобед, К. Тітмус (C. Titmus), Д. Титаренко, І. Фольварочний та ін.

Мета статті: розглянути термінологічне поле досліджуваної проблеми і конкретизувати такі категорії: «освіта дорослих», «неформальна освіта», «дорослість», «андрагогіка».

Методи дослідження. У статті використано методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури) – для обґрунтування вихідних положень дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчаються українські й зарубіжні джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення; метод порівняльно-історичного аналізу, для виявлення тенденції розвитку освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу. Г. Сакун характеризує освіту як особливий ціннісний тип соціальної реальності, змістом якого є теоретичне структурування інформації, розширення символічного універсуму комунікації, а також соціалізація особистості на основі засвоєння знань. У той самий час основний аспект освіти пов'язаний із формуванням

філософського-культурологічного світогляду (Сакун, 2010, с. 6). На думку М. Мартинюка, основним завданням освіти є зміст і форма накопичення й передачі знань про закони розвитку природи, суспільства та мислення від покоління до покоління; з точки зору економіки освіта є фактором репродукування продуктивної сили суспільства – робочої сили, що реалізується в процесі праці (Мартинюк, 1999, с. 7).

Як видно із зазначеного, поняття «освіта» має динамічний характер, являє собою основу розвитку суспільства й держави, соціалізації особистості на основі засвоєння знань, формування світогляду людини, основу продукування продуктивної сили суспільства – робочої сили.

Уперше поняття «освіта дорослих» визначив Комітет під керівництвом А. Сміта (A. Smith) у 1919 р., згідно з яким освіта дорослих обмежувалася дисциплінами загальнокультурного гуманітарного циклу і пригнічувала професійно-технічний елемент, тобто виконувала компенсаторну функцію (ліквідувала прогалини у базовій освіті дорослих (Коваленко, 2005, с. 44).

А. Сміт відмічав, що освіта дорослих – невід’ємна складова суспільного життя. Тому вона повинна бути всеохопною та позитивною (*Great Britain*, с. 55).

У 1929 р. у праці «Неперервна освіта» («Lifelong education») англійський педагог Б. Йекслі (B. Yeaxlee) критикує зацікавленість на загальній освіті й виступає за процес навчання неперервної та позитивної освіти, у якому «формальності відіграють досить незначну роль» (Yeaxlee, 1929, с. 45).

Директорією Юнеско з освіти дорослих у 1951 році було затверджено: «освіта дорослих включає всі форми навчальної або іншої діяльності, що не може бути визначена як професійна» (*Directory of adult education*, с. 17). Якщо до 1960-70 рр. співвідношення понять «неперервна освіта» та «освіта дорослих» можна було умовно виразити формулою «неперервна освіта» = «освіта дорослих», то після 3-ї Всесвітньої конференції з освіти дорослих у Токіо у 1972 р. освіта дорослих стала одним із структурних елементів неперервної освіти. Вона є «інтегральним фокусом всієї освітньої системи», центральною та домінуючою ланкою (Коваленко, 2005, с. 49).

На Генеральній конференції в Найробі (Кенія) у 1976 р. в «Рекомендаціях про освіту дорослих» ЮНЕСКО було прийнято як керівництво таке визначення дефініції, що аналізується: «освіта дорослих означає весь комплекс організованих процесів освіти, формальних або інших, що продовжують або поповнюють освіту, яку отримують у школах, закладах вищої освіти, а також практичне навчання. На основі цих процесів особи, які розглядаються як дорослі суспільством, частиною якого вони є, розвивають свої здібності, збагачують знання, підвищують технічну та професійну кваліфікацію або отримують нову орієнтацію та змінюють погляди чи поведінку з подвійною перспективою – всебічного особистого

розвитку та участі у збалансованому та незалежному соціальному, економічному й культурному розвитку» (Коваленко, 2005, с. 50).

За Л. Лук'яною, освіта дорослих розглядається як кінцева ланка системи неперервної освіти та охоплює всі форми просвітницького впливу на дорослу людину (Лук'янова, 2017, с. 9).

Як зазначає В. В. Маслова, освіта дорослих – це складова частина системи освіти, її відносно відособлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя (Маслова, 2004, с. 11).

С. Архипова, вивчаючи освіту соціально незахищених категорій дорослих, освіту дорослих визначає таким чином: освіта дорослих – це складова системи освіти, її відносно відокремлений підрозділ, основним завданням якого є сприяння всебічному розвитку людини в період її самостійного життя (Архипова, 2011, с. 57); освіта дорослих – це самостійна галузь із чітко визначеними характеристиками, цілями, особливостями організації освітніх послуг. Її характеристики: розширення галузі освіти за межі формальної освіти, перетворення її на галузь освітніх послуг, яка орієнтована, перш за все, на задоволення освітніх потреб конкретної людини, посилення ролі освіти у вирішенні соціально-економічних, соціально-психологічних, культурно-моральних проблем людини й сучасного суспільства. Ці характеристики у XXI ст. носитимуть глобальний характер і визначатимуть усю освітню діяльність.

Система освіти дорослих функціонує як своєрідний випереджальний механізм, який стабілізує прогресивний розвиток суспільства і сприяє всебічному цілісному розвитку кожної людини в період її самостійної діяльності. Завдання освіти дорослих ускладнюються й потребують узгоджених зусиль філософів, соціологів, педагогів, психологів, економістів, тобто міждисциплінарного підходу до розгляду її питань (Архипова, 2011, с. 61). Відомий англійський учений Коліна Тітмус (C. Titmus), характеризуючи структуру освіти дорослих, на основі системного аналізу побудував її модель. Цінним у його дослідженні є те, що вчений освіту дорослих розглянув як систему, яка складається з трьох елементів: шкільна освіта дорослих; професійна освіта дорослих; позашкільна або загальна освіта дорослих. Але систему освіти дорослих учений розглянув як єдине ціле, що досягається через функціональну взаємодію її частин (Коваленко, 2005, с. 56).

Англійський учений-педагог Дерек Легге (D. Legge) у роботі «Освіта дорослих у Британії», аналізуючи безліч споріднених понять щодо освіти дорослих (70-80 рр. XX ст.), виокремлює такі, що об'єднують існуючі в той час визначення: отримання освіти для всіх дорослих, яка являє собою постійний тривалий процес і включає різні форми освіти, а не тільки формальної (Коваленко, 2005, с. 57).

Яка видно із зазначеного, відомі британські вчені характерними рисами освіти дорослих визначають: досягнення дорослого віку; використання різних форм освіти; тривалий процес.

Освіта дорослих – потужний і дієвий інструмент, здатний забезпечити гарантований, результативний, економічний і своєчасний перехід суцільного в новий якісний стан (Титаренко, 2016, с. 26–27).

Освіта дорослих відбувається як у межах формальної освіти (університети, професійно-технічні училища та технікуми), так і поза ними, тобто в неформальних закладах (центри освіти, різноманітні курси і просвітницькі організації) та загалом протягом життя (інформальна освіта).

У законі «Про освіту» (1944 р.) «подальша освіта» трактувалася як денна та заочна освіта для осіб, старших шкільного віку, а також заняття у вільний час, що уявляють собою організований культурний відпочинок, навчання, для осіб, старших шкільного віку (Ministry of education).

Освіта дорослих базується на теорії навчання дорослих – андрагогії, науково-методичною основою якої є технологія навчання дорослих. У її основі також покладено концепцію вільного, «відкритого» навчання (open learning – англ.), психологію навчання дорослих, що розвивається в контексті неперервної освіти людини впродовж усього життя (Фольварочний).

Розглянемо визначення дефініції «андрагогіка» вітчизняними й зарубіжними вченими.

Установлення андрагогіки як самостійної науки відбулося в 1950–1970-х роках.

Андрагогіка (з гр. *aner, andros* – дорослий чоловік, зрілий муж і *ago* – веду) – наука про навчання дорослих, що обґрунтовує діяльність дорослих, які навчаються, і тих, хто навчає, з організації процесу навчання (Маслова, 2004, с. 3).

Як зазначає А. Гончарук, Едуард Ліндемманн – перший Американський теоретик, хто вижив термін андрагогіка у 1927 р. Проте у США поняття набуло популярності через роботу М. Ноулза (1950), який визначив андрагогіку як мистецтво та науку, що допомагають навчати дорослих, і вперше відокремив андрагогіку від педагогіки. У Великій Британії розвиток цієї освітньої галузі пов'язаний з іменем П. Джарвіса (Гончарук, 2012, с. 32).

За висловом О. Ситник, андрагогіка – це «теорія навчання і виховання молоді, яка дозріває, доростає, тобто охоплює різні категорії дорослих людей» (Ситник, 2012).

С. Змейов вважає, що андрагогіка – це наука про навчання дорослих, яка обґрунтовує діяльність тих, хто навчається, і тих, хто навчає, щодо організації процесу навчання (Змеев, 1999, с. 81).

Дослідниця І. Левченко зазначає, що неперервна освіта – це процес здобуття людиною необхідних знань, набуття навичок і виникнення потреби в них, що відбувається впродовж усього життя людини (Левченко,

2012, с. 87). Андрагогіка, у розумінні І. Левченко, це теорія і методика навчання дорослих. Дослідниця сформулювала й вихідні основи андрагогіки, які полягають у наступному:

- провідна роль у процесі навчання належить дорослому учню, який прагне до самореалізації;
- дорослий учень володіє досвідом, який він використовує у процесі навчання;
- процес навчання дорослого організовується у вигляді його спільної діяльності з викладачем;
- дорослий учень безвідкладно використовує отримані знання, уміння й навички в процесі навчання (Левченко, 2012, с. 88).

Отже, із зазначеного витікає, що андрагогіка визначає всі параметри навчання дорослого учня, а також обґрунтовує організацію процесу навчання дорослих, однак єдиного і загальноприйнятого трактування ролі, місця та функцій андрагогіки немає, її складові залишаються відкритими для наукових дискусій.

Визначимо, як дефініція «дорослість» стверджується в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених.

Відомий фахівець у галузі освіти дорослих М. Ноулз пояснив термін «дорослий» таким чином: дорослий – той, хто продукує характерну поведінку та виконує соціальні ролі, що відповідають поняттю «дорослість»; той, хто має дорослу самоідентифікацію (Фельцан, 2017, с. 300). Його ідеї базувалися на понятті психологічної зрілості особистості, а не вікової норми.

Р. Хевігурст (R. Navighurst) окреслив три стадії дорослості:

- рання (18–30 р.);
- середня (30–55 р.);
- пізня (55 р. і більше) (Фельцан, 2017, с. 300).

Дорослий, на думку В. Маслової, – це особа, що виконує соціально значимі продуктивні ролі (громадянина, працівника, члена сім'ї), володіє фізіологічною, психологічною, соціальною, етичною звітністю, відносною економічною незалежністю, життєвим досвідом і рівнем самосвідомості, достатніми для відповідальної самокеруючої поведінки, що поєднує або чергує навчальну діяльність з іншими видами діяльності (Маслова, 2004, с. 5).

Загалом, окремі вчені дорослість пов'язують не стільки з віком людини, скільки з соціально-психологічними факторами, які усвідомлюються самою людиною й визнаються суспільством.

Дослідниця І. Левченко відзначає, що «дорослість» пов'язується не з віком, а з соціально-психологічними факторами, що, з одного боку, усвідомлюється самою людиною, а, з іншого – визнаються суспільством, виявляються в суспільному житті (Левченко, 2012, с. 88).

У такому ж ключі визначає дорослу людину і Ю. Кулюткін: «це, насамперед, соціально сформована особистість, здатна до самостійного й

відповідального прийняття рішень відповідно до норм і вимог суспільства. Це суб'єкт суспільно-трудової діяльності, що веде самостійне життя: виробниче, суспільне, особисте... Він самостійно приймає рішення, активно регулює свою поведінку» (Кулюткін, 1985, с. 12).

Існують вікові межі дорослого періоду життя людини, обумовлені вченими по-різному. Е. Степанова дорослість відносить до 18–40 років (Степанова, 1981, с. 53–54), Ю. Кулюткін – до 16–70 років (Кулюткін, 1985, с. 13–15), Д. Бромлі та Б. Ананьєв – до 21–65 років (Левченко, 2012, с. 89).

На основі аналізу науково-методичної літератури І. Левченко пропонує визначати дорослого учня за такими характеристиками:

- дорослий учень усвідомлює себе більш самостійною особистістю;
- він має більший життєвий досвід;
- його мотивація визначається прагненням досягти конкретної мети;
- він прагне до невідкладної реалізації отриманих знань, умінь, якостей (Левченко, 2012, с. 89).

За твердженням С. Змєйова, доросла людина – це особа, яка володіє фізіологічною, психологічною, соціальною, моральною звітністю, економічною незалежністю, життєвим досвідом і рівнем самосвідомості, достатнім для відповідального самокерованого поведіння (Змеев, 1999, с. 68).

Директорією ЮНЕСКО з освіти дорослих у 1951 р. було затверджено, що в освіті дорослих «беруть участь дорослі особи віком старше 18 років» (Directory of adult education, с. 17). Як зазначає С. Коваленко, у Великій Британії немає єдиного стандарту щодо визначення «зрілості» студента. Деякі волонтерські організації, що орієнтують свою діяльність на освіту дорослого населення, приймають дорослих студентів, починаючи з 16-річного віку, інші з 18 або 21 віку (Коваленко, 2005, с. 53–54).

За Л. Лук'яною, дорослість – етап онтогенезу, що характеризується найвищим рівнем розвитку духовних, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей людини. На цьому етапі формуються своєрідні особливості Я-концепції, спонукальної та емоційної сфер особистості, змінюється спосіб життєдіяльності, з'являється життєвий досвід, виникають нові типи соціальних взаємовідносин (створення сім'ї, сімейні стосунки, батьківські функції, кар'єра, творчі досягнення тощо) (Лук'янова, 2017).

С. Архипова схарактеризувала період дорослості як етап життєвого шляху людини, на якому формуються її основні психофізіологічні функції та пізнавальні психічні процеси (мислення, самосвідомість, емоційно-вольова сфера), визначаються основні ціннісні орієнтації (усвідомленість і відповідальність поведінки). Основним видом діяльності стає професійна діяльність. При цьому доросла людина виконує соціальні ролі (громадянин, працівник, громадський діяч, член сім'ї). Їй притаманні економічна незалежність, життєвий досвід (Архипова, 2011, с. 78).

За визначенням Європейської асоціації освіти дорослих (ЕАЕА), дорослий – це людина, яка досягла фізіологічної, психологічної і соціальної зрілості, володіє певним життєвим досвідом, виконує ролі, закріплені суспільством за дорослими людьми, і приймає на себе відповідальність за своє життя і поведінку (Архипова, 2011, с. 68).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Доведено, що немає єдиної спільної думки вчених щодо визначення дефініції «дорослість». Частина вчених, характеризуючи дорослу людину, базується на понятті фізіологічної, психологічної, соціальної зрілості особистості, у процесі якої змінюється, як зазначає Л. Лук'янова, спосіб життєдіяльності й виникають нові типи соціальних взаємовідносин. Але інші дослідники дотримуються думки, що при визначенні цього терміну потрібно враховувати і вік людини, хоча вчені до визначення хронологічних меж підходять по-різному, про що свідчать представлені вище дані.

Узагальнивши погляди вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення дефініції «дорослий» ми дійшли висновку, що в дорослої людини сформовані фізіологічні і психологічні функції, для неї є характерним: досить високий рівень самостійності, економічна незалежність, великий життєвий досвід, прагнення швидко реалізувати отримані знання, уміння й навички. При визначенні віку дорослої людини потрібно враховувати встановлений вік відповідною країною.

Отже, у статті проаналізовано філософську, соціально-економічну, соціальну-педагогічну літературу, на основі якої розглянуто термінологічне поле досліджуваної проблеми і конкретизовано такі категорії: «освіта дорослих», «неформальна освіта», «дорослість», «андрагогіка».

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі – охарактеризувати підходи до здійснення освіти дорослих у країнах Європейського союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архипова, С. П. (2011). *Освіта соціально незахищених категорій дорослих: теорія, методологія, практика*. Черкаси: ФОП Чабаненко (Arkhyrova, S. P. (2011). *Education of socially unprotected categories of adults: theory, methodology, practice*. Cherkasy: FOP Chabanenko).
2. Сакун, Г. О. (2010). *Освіта як предмет філософсько-аксіологічної рефлексії* (автореф. ... канд. філософ. наук: 09.00.10). Одеса (Sakun, H. O. (2010). *Education as an object of philosophical-axiological reflection* (PhD thesis abstract). Odesa).
3. Мартинюк, М. А. (1999). *Освіта як фактор інтенсифікації суспільного виробництва в перехідній економіці України* (автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01). Київ (Martyniuk, M. A. (1999). *Education as a factor of intensification of social production in the transition economy of Ukraine* (PhD thesis abstract). Kyiv).
4. Коваленко, С. М. (2005). *Тенденції розвитку освіти дорослих в Англії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.)* (дис. ... канд. пед. наук). Житомир (Kovalenko, S. M. (2005). *Trends in the development of adult education in England (the last quarter of the XX century – the beginning of the XXI century)* (PhD thesis). Zhytomyr).

5. Great Britain. Ministry of Reconstruction. *Adult Education Committee: Final report*. London, H. M. Stationery off., 1919, also by A. L. Smith (page images at HathiTrust). Retrieved from: <https://catalog.hathitrust.org/Record/001451389>.
6. Yeaxlee, B. (1929). *Lifelong education*. London: Cassell.
7. *Directory of adult education* (1951). Paris: UNESCO.
8. Лук'янова, Л. (2017). *Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід*. Київ: ТОВ «ДКС-Центр» (Lukianova, L. (2017). *Legislative provision of adult education: foreign experience*. Kyiv: DKS-Center Ltd).
9. Маслова, В. В. (2004). *Основы андрагогики. Терминологический словарь-справочник (для студентов социально-гуманитарных специальностей)*. Мариуполь (Maslova, V. V. (2004). *Fundamentals of Andragogy. Terminology dictionary (for students of social and humanitarian specialties)*. Mariupol).
10. Титаренко, Д. В. (2016). Сучасний стан громадського управління освітою дорослих в Україні. *Аспекти публічного управління, 4/5 (30/31)*, 21–27 (Titarenko, D. V. (2016). The current state of public adult education management in Ukraine. *Aspects of Public Administration, 4/5 (30/31)*, 21–27).
11. Ministry of education. *Pamphlet 8. Further education: the Scope and content of its opportunities under the education Act 1944*. London: HMSO.
12. Фольварочний, І. В. *Європейські тенденції в розвитку освіти дорослих*. Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/9/statti/folvarochniy.htm (Folvarochnyi, I. V. European trends in the development of adult education. Retrieved from: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/9/statti/folvarochniy.htm).
13. Гончарук, А. (2012). Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС. *Педагогічні науки, 54*, 31–36 (Honcharuk, A. (2012). Informal adult education in EU countries. *Pedagogical sciences, 54*, 31–36).
14. Ситник, О. І. (2012). Освіта дорослих: європейський досвід та українські перспективи. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 березня)*, (сс. 154–159) (Sytnyk, O. I. (2012). Adult education: European experience and Ukrainian perspectives. *Modern strategies of university education: qualitative dimension: Proceedings of International Scientific-Practical Conference (March 28-29)*, (pp. 154–159)).
15. Змеев, С. И. (1999). *Основы андрагогики*. М.: Флинта: Наука (Zmieiev, S.I. (1999). *Fundamentals of Andragogy*. М.: Flint: Science).
16. Левченко, І. (2012). Освіта дорослих як наукова проблема. *Гуманітарний вісник, 25*, 86–91 (Levchenko, I. (2012). Adult education as a scientific problem. *Humanitarian Bulletin, 25*, 86–91).
17. Фельцан, І. М. (2017). Історія становлення теорії освіти дорослих у Європі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 1 (40)*, 299–301 (Feltsan, I. M. (2017). The history of formation of the theory of adult education in Europe. *Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series "Pedagogy. Social Work", 1 (40)*, 299–301).
18. Кулюткин, Ю. Н. (1985). *Психология обучения взрослых*. Москва: Просвещение. (Библиотека руководителя вечерней и заочной средней общеобразовательной школы) (Kuliutkin, Yu. N. (1985). *Psychology of adult education*. Moscow: Enlightenment. (Library of the head of the evening and correspondence secondary school)).
19. Степанова, Е. И. (1981). *Умственное развитие и обучаемость взрослых*. Л.: Изд-во ЛГУ (Stepanova, Ye. I. (1981). *Mental development and adult learning*. L.: Publishing house of LSU).

РЕЗЮМЕ

Орос Ильдико. Конкретизация категорий «образование взрослых», «неформальное образование», «взрослость», «андрагогика».

В статье нами проанализирована философская, социально-экономическая, социально-педагогическая литература, на основе которой рассмотрено терминологическое поле исследуемой проблемы и конкретизированы такие категории: «образование взрослых», «неформальное образование», «взрослость», «андрагогика».

Доказано, что нет единого общего мнения ученых по определению дефиниции «взрослость». Часть ученых, характеризуя взрослого человека, базируется на понятии физиологической, психологической, социальной зрелости личности, в процессе которой меняется, как отмечает Л. Лукьянова, способ жизнедеятельности, возникают новые типы социальных взаимоотношений, но другие исследователи придерживаются мнения, что при определении этого срока нужно учитывать и возраст человека, хотя ученые до определения хронологических рамок подходят по-разному, о чем свидетельствуют представленные в статье данные.

Обобщив взгляды отечественных и зарубежных ученых по определению дефиниции «взрослый» мы пришли к выводу, что у взрослого человека сформированы физиологические и психологические функции, для него характерно: достаточно высокий уровень самостоятельности, экономическая независимость, большой жизненный опыт, стремление быстро реализовать полученные знания, умения и навыки.

Ключевые слова: образование взрослых, неформальное образование, взрослость, андрагогика, взрослый человек.

SUMMARY

Oros Ildiko. Concretization of the categories: “education of adults”, “informal education”, “adult”, “andragogy”.

In the article we analyze philosophical, socio-economic, social-pedagogical literature, on the basis of which the terminology field of the studied problem is considered and the following categories are specified: “adult education”, “informal education”, “adult”, “andragogy”. The system of adult education functions as a kind of forward-looking mechanism that stabilizes progressive development of society and contributes to the comprehensive, coherent development of each individual in the period of his independent activity. The tasks of adult education are complicated and require coordinated efforts of philosophers, sociologists, educators, psychologists, economists, that is, an interdisciplinary approach to addressing its issues.

It is proved that there is no common agreement among scientists to define the concept of “adult”. Some scholars, characterizing an adult, are based on the notion of a physiological, psychological, social maturity of a personality, in the course of which, as L. Lukianova notes, the way of life changes, and new types of social relationships arise, but other researchers believe that in determining this the term should also take into account the age of a person, although scientists in the definition of chronological frameworks approach differently, as evidenced by the data presented in the article.

Summarizing the views of domestic and foreign scientists in defining the definition of “adult” we have come to the conclusion that an adult has formed physiological and psychological functions, it is characterized by: rather high level of independence, economic independence, a great life experience, the desire to quickly realize knowledge and skills. When determining the age of an adult, it is necessary to take into account the age set by the country concerned.

Andragogy – the science of adult learning that justifies the activities of adults learning and those who teach on the organization of the learning process – defines all parameters of adult learner training, and also substantiates organization of adult learning, but the only and commonly accepted interpretation of the role, place and functions of andragogy are not present, its components remain open for scientific discussions.

Key words: adult education, informal education, adult education, andragogy, adult.

УДК 378.01:372.878

Пань Сінюй

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID ID 0000-0002-1732-0591

DOI 10.24139/2312-5993/2018.08/191-200

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ФОРМУВАННЯ АУДІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ

У статті актуалізовано проблему формування аудіальної культури школярів засобами музики, що зумовлює вибір педагогічних умов підготовки бакалаврів, майбутніх учителів музичного мистецтва до цього процесу. Представлено аналіз актуальних досліджень та пропонувані чотири педагогічних умови: естетичне спрямування когнітивно-диференційованого ставлення до різноманітної звукової інформації; цілеспрямоване застосування «звукового ландшафту» для стимулювання тембрально-акустичних уявлень; включення технічно-акустичних систем в музично-освітній процес (виконавський та педагогічний аспекти); цілеспрямоване застосування аудіально-культурного потенціалу оркестрового репертуару – наскрізна.

Ключові слова: аудіальна культура, «звуковий ландшафт», бакалаври музичного мистецтва, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Підготовка бакалаврів музичного мистецтва спрямована на роботу в загальноосвітніх школах та закладах позашкільної освіти. Отже, вона має бути суттєво зорієнтована на роботу зі школярами, зокрема формування їх музично-естетичної культури. У контексті концепції Нової української школи це завдання підсилюється ефективним впливом мистецтва на формування світогляду школярів, що є складно структурованим особистісним утворенням. Бачити світ, розуміти буття, знаходити своє місце в світі, уявляти свою причетність до всесвіту – усе це має вирішуватися в парадигмі інтегрованого навчання, особливою ланкою в якому стає довкілля, середовище, у якому дитина живе та має досягнути, зрозуміти й відчутти його багатокольорову палітру. Яскравою ознакою цього середовища є звуковий потік. Він є різноманітним: музичні звуки, звуки природи, людського голосу, що є гармонійними в своєму єднанні та зіставленні. Інша ознака звукового ландшафту – звуки урбанізовані, електронні, що інколи гармонізуються з емоційно негативними голосовими реакціями людей. Розмаїття звукового

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Панченко Єлизавета. Розвиток лідерських якостей засобами скаутського руху у міжвоєнний період у США (20-40-і рр. XX ст.)	3
Чистякова Ірина. Механізми розвитку інклюзивної освіти в зарубіжних країнах	13
Яцино Олег. Система підвищення кваліфікації фахівців служб персоналу збройних сил США.....	24

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ОСВІТИ

Дерстуганова Наталія. Педагогічні аспекти концептуалізації поняття «богослов'я»	33
Ємельянова Тетяна. Про формування когнітивних здібностей сприйняття й усвідомлення як базових складових процесу розуміння в навчальному процесі.....	42
Кривонос Ольга. Виховання ціннісних орієнтацій сучасної молоді засобами масової інформації.....	52
Ненько Юлія. Навички для особистого професійного розвитку сучасного педагога	62
Сперанська Алевтина. Красиве мовлення красиво й слухати: народні уявлення про мовлення	71
Шрамченко Олена. Виховання дітей дошкільного віку засобами народознавства.....	82

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Кокнова Тетяна. Становлення лінгвометодичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов на території України в період з XIX – XX ст.	95
Рябуха Іван. Діяльність генерал-губернаторів півдня України зі створення освітньо-культурного простору (кінець XVIII століття).....	107

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Боряк Надія. Метод опозицій у викладанні граматики французької мови студентам вищих навчальних закладів	118
Гібалова Наталія, Процай Людмила. Реалізація компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців електронного навчання: досвід ПНПУ імені В. Г. Короленка	129

Добровольська Анна. Розвиток вольових якостей майбутніх лікарів у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання медичній інформатиці.....	138
Комар Олег європейський простір післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів англійської мови	157
Кушнір Наталія. Технологічний аспект реалізації умов формування професійної культури майбутніх фахівців економічних спеціальностей.....	168
Орос Ільдико. Конкретизація категорій: «освіта дорослих», «неформальна освіта», «дорослість», «андрагогіка».....	181
Пан Сінюй. Педагогічні умови підготовки бакалаврів музичного мистецтва до формування аудіальної культури школярів	191
Ірина Пахненко. До питання про характер навчальних посібників для магістрантів лінгвістичних спеціальностей	200
Приходько Володимир. Інноваційний проект «сучасна система підготовки спортсменів-олімпійців в Україні»	211
Чуричканич Ірина. Теорія візуальної аргументації та її імплементація в системі вищої освіти України	223

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Михновецька Ірина. Результати експериментального дослідження взаємовідносин старших дошкільників із синдромом дауна	236
Свідерська Марина. Стан сформованості рецептивного мовлення в молодших школярів із комплексними порушеннями психофізичного розвитку	246
Форостян Ольга. Проблеми організації уроків фізичної культури в інклюзивному класі.....	256
Шевченко Володимир. Розвиток системи корекційно-реабілітаційної допомоги дітям із особливими потребами в незалежній Україні	266

РОЗДІЛ VI. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Балика Олена, Поляничко Анжела. Соціокультурні чинники регулювання зовнішньої трудової міграції за сучасних умов	276
Тернавська Тетяна. Соціально-педагогічні концепції підтримки сімей, які мають дітей з особливими потребами	286

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук.
П 24 журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ
імені А. С. Макаренка, 2018. – № 8 (82). – 303 с.

ISSN 2312-5993

ISSN 2414-9799 (Online)

DOI журналу 10.24139/2312-5993

DOI номера 10.24139/2312-5993/2018.08

Key title: Pedagogični nauki: teoriâ, istoriâ, inovacijni tehnologiji Abbreviated
key title: Pedagog. nauki: teor. istor. innov. tehnol.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
КВ № 15795 – 4267Р від 27.10.2009 р.

Комп'ютерне складання та верстання: *І. А. Чистякова*

Підписано до друку 29.10.2018.
Формат 60x84/16. Гарн. Calibri. Папір офсет. Друк ризогр.
Ум. друк. арк. 17,67. Ум. фарб.-відб. 17,67.
Обл. вид. арк. 20,08. Тираж 100 пр. Вид. № 98.

Виготовлювач:
ФОП Цьома С.П., 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.